

18. Dat wil zeggen dat het gebruik en de distributie van (o.a.) *aan* in causatief-constructies niet anders is dan in enkelvoudige zinnen met niet meer dan één werkwoord. Dit is overigens een automatisch consequentie van de voorstellen in Kemmer & Verhagen (te versch.), vgl. Langacker (1990: 256) voor een vergelijkbaar, zij het niet zo ver uitgewerkt, standpunt.
19. Dik (1980: 86) stelt vast dat gevallen van *laten horen aan...*, *laten weten aan...*, *laten voelen aan...*, hoewel zeker mogelijk, niet in het corpus voorkomen. Gegeven de zeldzaamheid van causale *aan* kunnen we dit gevoeglijk toeschrijven aan toeval.
20. Uiteraard wisten de informanten niet welke gevallen feitelijk aangetroffen waren en welke geconstrueerd.

Bibliografie

- Boogaart, P.C. uit den (1975). *Woordfrequenties in geschreven en gesproken Nederlands*. Utrecht: Oosthoek, Scheltema & Holkema.
- Comrie, B. (1976). The Syntax of Causative Constructions: Cross-language similarities and divergences. In: S. Masayoshi (Ed.), *Syntax and Semantics Vol. 6. The Grammar of Causative Constructions*. New York: Academic Press, 261-312.
- Croft, W.A. (1991). *Syntactic Categories and Grammatical Relations: The Cognitive Organization of Information*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- D'Audrade, R.G. (1987). A folk model of the mind. In: D. Holland & N. Quinn (Eds.), *Cultural Models in Language and Thought*. Cambridge, etc.: Cambridge University Press, 112-148.
- Dik, S.C. (1980). The Dutch Causative Construction. In: S.C. Dik, *Studies in Functional Grammar*. London/New York: Academic Press, 53-89.
- Kemmer, S., & A. Verhagen (te verschijnen). The Grammar of Causatives and the Conceptual Structure of Events. *Cognitive Linguistics*.
- Langacker, R.W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*, vol. 1, *Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, R.W. (1988). A Usage-Based Model. In: B. Rudzka-Ostyn (Ed.), *Topics in Cognitive Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 127-161.
- Langacker, R.W. (1990). Transitivity, case, and grammatical relations. In: *Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 209-260.
- Renkema, J. (1981). *De taal van "Den Haag": een kwantitatief-statistisch onderzoek naar aanleiding van oordelen over taalgebruik*. 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij.
- Sakena, A. (1980). The affected agent. *Langiage* 56, 812-825.
- Schemer-Vernier, E.C. (1991). *Substantiële versus formele taalbeschrijving: Het indirect object in het Nederlands*. Diss. Universiteit van Amsterdam.
- Tahy, L. (1988). Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science* 12, 49-100.
- Turner, M. (1987). *Death is the Mother of Beauty*. Chicago/London: University of Chicago Press.

“Bij Marie in de nek” interne structuur en extractiegedrag

Norbert Corver

Katholieke Universiteit Brabant

In dit artikel wordt een analyse gegeven van de interne structuur van voorzetselgroepen van het type “bij Marie in de nek”. In tegenstelling tot de algemeen gangbare analyse wordt betoogd dat de “bij”-phrase een linkertak-PP is en dat het tweede voorzetsel de kern is van de complexe PP. Op basis van deze structuur wordt vervolgens het extractiegedrag van deze complexe voorzetselgroep besproken.

Inleiding

In dit artikel wordt een analyse gegeven van de interne structuur en het extractiegedrag van voorzetselgroepen (PPs) zoals *bij Marie in de nek* in een zin als (1).

- (1) Jan dacht dat de spin bij Marie in de nek zat

Het artikel heeft de volgende opbouw. In paragraaf 2 zal allereerst evidente worden gegeven voor het constituentenschap van de streng *bij NP P° NP*. Vervolgens wordt in paragraaf 2 de interne structuur van deze constituent bepaald. In de taalkundige literatuur (cf. Rijpma & Schuringa 1978, Van den Toorn 1979) wordt de streng *bij Marie in de nek* in (1) geanalyseerd als een voorzetselgroep (PP), waarvan het voorzetsel *bij* de kern is en waartinnen de streng *in de nek* als een nabepaling fungeert.¹ In tegenstelling tot deze gangbare analyse stel ik voor om het voorzetsel *in* als hoofd te interpreteren van de complexe PP. De PP *bij Marie* is dan een linkertak-bepaling binnen deze PP die een nadere specificatie van de locatie aanduidt. Na de bespreking van de interne structuur, richt het artikel zich op de mogelijkheid tot verplaatsing vanuit deze complexe PP. De volgende verplaatsingspatronen zullen besproken worden:

- (2a) *Bij wie* denk je dat de spin [pp — in de nek] zat?
(2b) *Waar* denk je dat de spin [pp — bij in de nek] zat?

In (2a) is de linkertak-PP *bij wie* verwijderd uit de bevattende PP. Zin (2b) is een voorbeeld van verplaatsing van een zogenaamd R-pronomen (d.w.z. *woordjes als er, daar, waar* etc.) uit de complexe PP.

1 Evidentie voor constituentschap

Neem de volgende zin:

- (3) Jan is bij mij uit de buurt gebleven

Deze zin kan als volgt geparafraseerd worden: "Jan is uit mijn buurt gebleven". De volgende vraag rijst ten aanzien van de streng *bij mij uit de buurt*: Kan deze streng geanalyseerd worden als één prepositionele constituent waarbinnen *bij mij* en *uit de buurt* in een onderschikkende relatie staan? Schematisch:

- (4) Jan is [PP bij mij uit de buurt] gebleven

Een eerste argument ter ondersteuning van structuur (4) is dat de hele streng verplaatst kan ondergaan, iets wat alleen mogelijk is voor constituenten.²

- (5) *Bij mij uit de buurt* is Jan – gebleven

- (6a) De arts trof *diep bij Marie in de keel* een zweer aan
(6b) De arts trof – een zweer aan *diep bij Marie in de keel*

In (5) staat de streng *bij mij uit de buurt* in het voorveld, d.w.z. in de [Spec,CP]-positie voor het finiete werkwoord (*is*) dat in de hoofdzin naar C is verplaatst en als zodanig de tweede positie in de hoofdzin bezet.³ De verplaatsbaarheid naar rechts (d.w.z. extraponeerbaarheid) van de reeks *diep bij NP P° NP* zoals geïllustreerd in (6b) toont eveneens het constituentschap aan.

Cleft-zinnen verschaffen eveneens evidentie voor het constituentschap van de streng *bij NP P° NP*. Zoals bekend kunnen alleen constituenten, waaronder PPs, in de focuspositie van een cleft-constructie voorkomen (cf. o.a. Stowell 1981). De welgevormdheid van de volgende cleft-zin geeft aan dat de streng een syntactische eenheid is:

- (7) Het was *bij Marie in huis* dat Jan was flauwgevallen

Een andere test die aantooft dat de streng *bij NP P° NP* een constituent vormt is de pronominalisatietest (vervanging door een pronominaal element).

- (8a) [Bij Marie in de tuin], *daar* zat een dikke kat
(8b) De katten lagen [bij Marie op bed] en de honden lagen *daar* ook

- (9a) *Waar* bevond zich de hond? Bij Marie onder de rok
(9b) *Waar* is de baby? Bij Marie op schoot

De nevenschikkingstest (alleen constituenten kunnen worden gecoördineerd) ondersteunt tenslotte eveneens het constituentschap van de streng *bij NP P° NP*. De streng

bij NP P° NP kan een conjunct zijn van een gecoördineerde structuur, getuige een zin als (10).

- (10) [Zowel [bij Marie in de mond] als [bij Kees op de arm]] zaten van die rare bulgjes

Al met al kan gesteld worden dat de bovengenoemde tests voldoende aantonen dat de streng *bij NP P° NP* een constituent kan vormen.

Een vraag die we ons moeten stellen is of een streng als *bij mij uit de buurt* in (4) – met de betekenis "uit mijn buurt" – een constituent moet vormen op het onderliggend niveau. D.w.z. is er een alternatieve analyse mogelijk volgens welke de streng uit twee syntactisch onafhankelijke PPs binnen de VP bestaat, die desalniettemin in een modificatierelatie tot elkander staan? Deze tweede optie staat schematisch weergegeven in (11). Merk in dit verband op dat een zin als (2a) niet langer als een geval van subextractie van de *bij*-PP uit een complexe PP hoeft te worden geanalyseerd indien een structuur als (11) beschikbaar is.

- (11) Jan is [bij mij] [PP uit de buurt] gebleven

Dat *bij*-phrases als losse adjuncten binnen de VP kunnen voorkomen blijkt onder meer uit de volgende voorbeelden:

- (12a) Jan heeft zich [bij Marie] onder Piets bed verstopt
(12b) De kleuter keek [bij Marie] naar de televisie

In deze zinnen kan *bij Marie* alleen geïnterpreteerd worden als een locatieve adjunct-PP binnen de VP. Het vormt geen complexere PP samen met het PP-complement (het voorzetselvoorwerp). Dit blijkt onder meer uit de volgende verplaatsingfeiten:

- (13a) **Bij Marie onder Piets bed* heeft Jan zich – verstopt
(13b) *Onder Piets bed* heeft Jan zich *bij Marie* – verstopt
(13c) Jan heeft zich *bij Marie* – verstopt *onder Piets bed*

Het feit dat de reeks *bij Marie onder Piets bed* niet vooropgeplaatst kan worden toont aan dat deze reeks geen constituent vormt. De verplaatsbaarheid van de streng *onder Piets bed* in de zinnen (13b,c) is in overeenstemming met een analyse van de *bij*-phrase als los PP-adjunct.

Beschouw nu de volgende zin:

- (14) Jan heeft zich bij Marie onder het bed verstopt

Deze zin heeft in ieder geval de volgende twee lezingen: (i) "Jan heeft zich bij Marie thuis onder het bed verstopt; (ii) Jan heeft zich onder Maries bed verstopt".⁴ In tegenstelling tot de tweede lezing zegt de eerste lezing niets over de bezitter van het

	POSS	LOC
(15a) <i>Bij Marie onder het bed</i> heeft Jan zich verstopt	OK	*
(15b) <i>Onder het bed</i> heeft Jan zich bij Marie verstopt	*	OK
(15c) Jan heeft zich bij Marie verstopt <i>onder het bed</i>	*	OK

bevindt zich naar alle waarschijnlijkheid als een losse adjunct-PP binnen de VP. De vraag die rijst is of een dergelijke structurele analyse ook houdbaar is onder de eerste (d.w.z. "possessieve") lezing.

De volgende zinnen lijken een antwoord te geven op deze vraag:

Onder de "thuis"-lezing van *bij Marie* is het niet mogelijk om de streng *bij Marie onder het bed* naar voren te plaatsen. Het is onder een dergelijke lezing wel mogelijk om de streng *onder het bed* te verplaatsen d.m.v. topicalisatie (zie (15b)) of extrapositie (zie (15c)). Dit is in overeenstemming met een syntactische analyse waarin *bij Marie* een los VP-intern adjunct is. Zowel *bij Marie* als *onder het bed* zijn in dat geval maximale woordgroepen van het type PP. Onder de "possessieve"-lezing is zin (15a) welgevormd, maar zijn de zinnen (15b,c), waarin de *bij*-phrase is "achtergelaten", uitgesloten. Dit suggereert dat onder een dergelijke lezing de *bij*-phrase intern is van de complement-PP.

De volgende voorbeelden illustreren het constituentschap van *bij Marie onder het bed* (met de interpretatie "onder Maries bed") wellicht nog duidelijker.

- (16a) Jan heeft zich bij ons toen *bij Marie onder het bed* verstopt
 (16b) *Bij Marie onder het bed* heeft Jan zich bij ons toen — verstopt
 (16c) **Onder het bed* heeft Jan zich bij ons toen *bij Marie* — verstopt
 (16d) *Jan heeft zich bij ons toen *bij Marie* — verstopt *onder het bed*
 "Jan heeft zich bij ons thuis onder Maries bed verstopt"

In deze zinnen is de "thuis"-lezing van *bij Marie* uitgesloten. Het PP-adjunct *bij ons* heeft immers reeds deze interpretatie. *Bij Marie* krijgt de possessieve lezing toegekend en de verwachting is dan ook dat op het onderliggende niveau *bij Marie* een complexe PP-constituent vormt met *onder het bed*. De juistheid van deze verwachting blijkt allereerst uit de mogelijkheid om de reeks *bij Marie onder het bed* voor de persoonsvorm te plaatsen in de hoofdzin zoals in (16b). De onwelgevormdheid van de gespelede patronen in (16c,d) is eveneens met de complexe-PP-analyse in overeenstemming en in strijd met een analyse waarin *bij Marie* en *onder het bed* als twee losse PPs binnen VP worden geanalyseerd. Als *bij Marie* en *onder het bed* in (16a) als twee losse PPs geanalyseerd zouden worden, dan rijst de vraag waarom de zinnen (16c,d) onacceptabel zijn. Zin (16c) zou immers eenvoudigweg een geval van PP-topicalisatie zijn en zin (16d) een geval van PP-extrapositie.

Merk ook nu op dat extrapositie van *onder het bed* is toegestaan indien de PP *bij Marie* onthreekt:

- (17a) *Onder het bed* heeft Jan zich bij ons toen — verstopt
 (17b) Jan heeft zich bij ons toen — verstopt *onder het bed*

De welbekende *doen* + *dat*-vervangingstest (zie o.a. Van den Toorn 1979) toont eveneens aan dat de *bij*-phrase onder een "possessieve" lezing deel moet uitmaken van het PP-complement. Zoals bekend is het in het Nederlands mogelijk om delen van een VP te vervangen door *doen* + *dat*. Als deze vervangingstest wordt toegepast op een verbale constituent, dan moeten de elementen (bv. PPs) die het werkwoord subcategoriseren (d.w.z. de complementen) altijd deel uitmaken van de vervanging. Adjunct-PPs die bevat zijn in VP hoeven daarentegen niet verplicht vervangen te worden. Een en ander wordt geïllustreerd in (18):

- (18a) De hond dook [onder Maries rok] en deed dat [tijdens het vuurwerk]
 (18b) *De hond dook [tijdens het vuurwerk] en deed dat [onder Maries rok]

In zin (18a) vervangt *deed dat* het werkwoord en het PP-complement. De (temporele) adjunct-PP hoeft niet deel uit te maken van de vervanging. Zin (18b), daarentegen, is onacceptabel aangezien het PP-complement *onder Maries rok*, die het werkwoord subcategoriseert, niet deel uitmaakt van de vervanging.

Op basis van dit pronominalisatieverschijnsel kunnen we uitvinden of de *bij*-PP in een zin als *De hond dook bij Marie onder de rok* (met de interpretatie: "onder Maries rok") bevat is in het PP-complement, of dat het basisgegenerateerd is in een adjunct-positie buiten de PP waarmee het in een modificatie-relatie treedt. Neem het volgende feit:

- (19) De hond dook *onder de rok* en hij deed dat *bij Marie*

De ongrammaticaliteit van (19) suggereert dat de *bij*-PP deel uitmaakt van het PP-complement. Indien de *bij*-phrase een VP-intern PP-adjunct was, dan zou men verwachten dat de *bij*-phrase niet mee vervangen hoeft te worden. Merk overigens op dat deze zin goed is indien *bij Marie* geïnterpreteerd wordt als *bij Marie thuis*. In dat geval wordt de bezitter van de rok niet nader aangeduid in de zin.

Een volgende test die aantoonst dat de *bij*-PP onder de possessieve lezing deel uitmaakt van het PP-complement is gebaseerd op pseudo-cliefing-verschijnselen in het Nederlands. Met behulp van pseudo-cliefing kan een onderscheid gemaakt worden tussen PP-complementen en PP-adjuncten (Zie o.a. van den Toorn 1979).

- (20a) Wat de chirurg [tijdens de operatie] deed, was zijn vinger in Jans keel
 stoppen
 (20b) *Wat de chirurg [in Jans keel] deed, was tijdens de operatie zijn vinger
 stoppen

Deze voorbeelden tonen aan dat het werkwoord *doen* in de ingebedde (relatief-)zin niet vergezeld kan zijn van PP-complementen. Alleen PP-adjuncten kunnen in combinatie met dit werkwoord voorkomen.

- (21a) Wat de chirurg deed, was zijn vinger bij Jan in de keel stoppen
 (21b) *?Wat de chirurg bij Jan deed, was zijn vinger in de keel stoppen
 (21c) *?Wat de chirurg bij Jan in de keel deed, was zijn vinger stoppen

De onwelgevormdheid van (21b) suggereert dat de *bij*-phrase niet als een los adjunct binnen de VP moet worden gezien, maar veeleer als een adjunct binnen het PP-complement. Ook nu dien ik erop te wijzen dat deze zin slechts ongrammaticaal is onder een "possessieve" lezing (d.w.z. *bij Jan in de keel* is gelijk aan *in Jans keel*). De zin is acceptabel als *bij Jan* locatie aanduidt: "Wat de chirurg in Jans huis deed was zijn vinger in de keel stoppen". Dit is echter precies wat we verwachten: de locatieve PP is in dat geval een VP-adjunct en kan als zodanig optreden als losse bepaling bij *deed*.

Een laatste argument dat de *bij*-phrase onder de "possessieve" lezing bevat moet zijn binnen het PP-complement is gebaseerd op de volgende voorbeelden:

- (22a) Wij vermoedden dat Jan dronken *bij Marie onder het bed* zou liggen
 (22b) Wij vermoedden dat Jan *bij Marie* dronken *onder het bed* zou liggen

In (22a) kan de sekwentie *bij Marie onder het bed* geparafraseerd worden als "onder Maries bed". Een dergelijke lezing is echter niet mogelijk voor zin (22b), waarin de *bij*-phrase van het PP-complement is gescheiden door een predikatieve bepaling (*dronken*) en als een los PP-adjunct binnen de VP voorkomt. Deze zin heeft wel de volgende interpretatie: "Wij vermoedden dat Jan bij Marie thuis dronken onder het bed zou liggen". Onder een dergelijke lezing wordt niet nader gespecificeerd onder wiens bed Jan ligt. Het feit dat zin (22b) niet de "possessieve" lezing kan hebben suggereert dat een structuur als (11), waarin de *bij*-phrase een los PP-adjunct is binnen de VP, niet als onderliggend moet worden aangenomen.

Op basis van de bovengenoemde overwegingen kunnen we stellen dat de streng *bij NP P^o NP* een complexe voorzetselconstituent (PP) vormt. Als zodanig kan het niet alleen voorkomen binnen een VP, maar ook binnen een NP (zie (23)) of PP (zie (24)):

- (23a) [Het hondje [bij Marie op school]] heet Bello
 (23b) [Het huis [bij Marie om de hoek]] is van meneer pastoor
 (24a) Deze pillen zijn [voor [[bij Marie] in de thee]]
 (24b) Je kunt ze [tot [[bij Marie] in de tuin]] horen

In de volgende paragraaf zal ik een antwoord trachten te vinden op de vraag wat de interne structuur is van de voorzetselgroep die in dit artikel centraal staat.

2 De interne structuur

De eerste vraag die we ons moeten stellen bij het bepalen van de interne structuur van

constituent? Vervolgens moeten we achterhalen wat de functie en positie is van de constituenten die ingebed zijn in de complexe PP.

- (25) Ik denk dat de hond [bij het meisje onder de rok] dook

Hieronder worden een aantal potentiële structuren gegeven:

- (26a) [PP bij [NP het meisje [PP onder de rok]]]
 (26b) [PP [P^o bij [NP het meisje] [PP onder de rok]]]
 (26c) [PP [P^o bij het meisje] [PP onder de rok]]
 (26d) [PP [PP bij het meisje] [P^o onder de rok]]

In structuur (26a) is *bij* het hoofd van de PP. Dit voorzetsel neemt een NP als complement en de PP *onder de rok* maakt deel uit van het NP-complement en fungeert als een soort bepaling bij het nomen. Deze structuur is allereerst uitgesloten omdat ze niet in overeenstemming is met de bedoelde interpretatie. Een structuur als (26a) correspondeert met de betekenis "bij het meisje dat zich onder de rok bevindt". Dit is echter niet de interpretatie die deze streng heeft in een zin als (25).

Voorts zou men op grond van (26a) de onjuiste uitspraak doen dat verplaatsing van de streng *bij NP* uit de complexe prepositionele woordgroep uitgesloten is, aangezien het verplaatsing van een niet-constituent inhoudt onder structuur (26a). Zoals (27) echter aantoon, is een dergelijke vooropplaatsing toegestaan.

- (27) *Bij wie* is de hond *onder de rok* gedoken?

(26b) correspondeert met een structuur die in de literatuur wel is voorgesteld voor zogenaamde absolute *met*-constructies (zie Van Riemsdijk 1978):

- (28) [PP [P^o Met [NP Bello] [PP op school]]] durft niemand Marie aan te vallen

In (28), neemt het voorzetsel *met* twee complementen (NP en PP) waartussen een predikatieve relatie bestaat. De PP prediceert over de NP, die als een soort subject van het predikaat fungeert.

Een soortgelijke interpretatie zouden we nu bij de streng *bij het meisje onder de rok* verwachten indien we structuur (26b) aannamen. Een interpretatie waarbij *het meisje* en *onder de rok* in een predikatieve relatie staan is echter uitgesloten. Merk voorts op dat de welgevormdheid van zin (29a) eveneens onverwachts is onder een structurele analyse als in (26b). De ermee corresponderende absolute *met*-tegenhanger (29b) is namelijk ongrammaticaal:

- (29a) [Er bij op school] zat Bello
 (29b) *[Er mee op school] durft niemand Marie aan te vallen

Tenslotte geldt ook nu weer dat het voorkomen van het gespletten patroon niet voorspeld wordt onder deze structurele analyse. Vergelijk:

- (30a) [Met Van Basten in ons team] winnen we zeker
 (30b) **Met Van Basten* winnen we in *ons team* zeker
 (31a) [Bij wie in de klas] zitten er van die vervelende corpsballen
 (31b) *Bij wie* zitten er van die vervelende corpsballen in *de klas*

Blijven over de structuren (26c) en (26d). In de taalkundige literatuur (zie o.a. Rijpma & Schuringa 1978, Van den Doorn 1979) bestaat er een voorkeur voor structuur (26c), volgens welke het tweede voorzetsel en zijn complement een nabepaling vormt bij de *bij*-phrase. Anders gezegd, *onder de rok* staat in een onderschikende relatie tot *bij Marie*.

Van der Lubbe (1978: 254) neemt eveneens aan dat in het ongemarkeerde geval (zie (32a)) *bij* het hoofd is van de complexe PP. Hij stelt voor dat de *bij*-PP slechts als voorbepaling kan fungeren als deze PP de meeste nadruk draagt (zie (32b)).

- (32a) Jouw trui ligt [bij Marie op de kast] (*op de kast* = nabepaling)
 (32b) Jouw trui ligt [bij MARIE op de kast] (*bij Marie* = voorbepaling)

De vraag rijst echter of we op grond van deze accentpatronen conclusies kunnen trekken ten aanzien van de interne structuur van deze complexe PP. M.a.w. gaat het accentverschil gepaard met een structureel verschil? In wat volgt zal ik de onjuistheid van de in de literatuur gehuldigde opvatting (d.w.z. structuur (26c)) trachten aan te tonen en de correctheid van structuur (26d) proberen te motiveren. Het standpunt zal dus verdedigd worden dat in de PP *bij Marie in de nek*, het voorzetsel *in* de kern is van de complexe PP en *bij Marie* een PP is die als linkertak-bepaling fungeert binnen de complexe PP.

Een eerste argument ter ondersteuning van structuur (26d) is gebaseerd op de selectie-eigenschappen van het werkwoord. Werkwoorden vereisen vaak PPs die een bepaalde semantische functie kunnen uitdrukken, zoals richting, bron, locatie, etc. We hebben reeds gezien dat de *bij*-PP een nadere locatie specifieke inhoudt, die als een "possessief" geparafraseerd kan worden ten opzichte het complement van de tweede prepositie: *bij Marie op het bureau* krijgt de interpretatie "op Maries bureau".

In het geval van zinnen als (33) is het niet zo makkelijk uit te maken welk voorzetsel nu het hoofd van de complexe PP is.

- (33) [bij Marie op het bureau] ligt jouw trui

Zowel *bij Marie* als *op het bureau* drukt een zekere locatie uit. Als *bij* als hoofd van de complexe PP zou worden genomen, dan zou *op het bureau* een prepositionele nabepaling zijn. Omgekeerd, als *op geanalyseerd* wordt als het hoofd van de complexe PP, dan wordt de *bij*-PP geïnterpreteerd als een prepositionele voorbepaling. Gezien de optionele status van bepalingen kan onder beide analyses de bepalende PP weggelaten worden:

- (34b) Jouw trui ligt [op het bureau]

Beide zinnen zijn welgevormd. Kortom, op grond van een zin als (33) is het moeilijk uit te maken welk voorzetsel de kern is van de complexe PP.

De interpretatie van een zin als (35a) suggereert echter sterk dat de *bij*-phrase (*bij Marie*) een voorbepaling is bij de rest van de complexe PP (*om de hoek*). Als *bij* het hoofd was van deze complexe PP en *om de hoek* een (optionele) nabepaling, dan zou men verwachten dat Jan bij Marie woont. Dit is echter niet de betekenis die de zin heeft.⁵

- (35a) Jan woont [bij Marie om de hoek]
 (35b) Jan woont [bij Marie]
 (35c) Jan woont [om de hoek]

Ook voor de zinnen in (36) en (37), waarin de *bij*-phrase wordt gevolgd door een *P*^o NP-reeks die locatie uitdrukt, is het duidelijk dat het tweede voorzetsel het hoofd moet zijn van de complexe PP. Als *bij* het hoofd was en de andere PP een bepaling, dan zou de tweede PP optioneel moeten zijn. Het tegendeel is waar:

- (36a) Het sieraad hing [bij Marie om de hals]
 (36b) *Het sieraad hing [bij Marie]
 (36c) Het sieraad hing om de hals
 (37a) Er zat een vuiltje [bij Marie in het oog]
 (37b) *Er zat een vuiltje bij Marie
 (37c) Er zat een vuiltje in het oog

Nog duidelijker blijkt de juistheid van structuur (26d) als we naar complexe PPs kijken waarin het tweede voorzetsel niet locatie uitdrukt maar richting of bron.

- (38a) Het kind dook bij Marie (*onder de rok)
 (38b) De zelf trok bij Marie (*in de huid)
 (38c) Jan haalde zijn vinger bij Marie (*uit de mond)
 (38d) De vloeistof gleed bij Marie (*in de mond)
 (38e) De appel viel bij Marie (*uit de tas)
 (38f) Ik stapte bij Kees (*op de vingers)

Werkwoorden als *druken*, *trekken*, *steken* etc. selecteren een PP-complement dat een richting of een bron aanduidt. De voorbeelden in (38) tonen aan dat de *bij*-phrase niet het geselecteerde PP-complement kan zijn van deze werkwoorden. En in overeenstemming met de adjunct-status van de *bij*-phrase kan deze zonder probleem weggelaten worden:

- (39a) Het kind dook onder de rok
 (39b) De zelf trok in de huid

Een ander argument ter ondersteuning van structuur (26d) is gebaseerd op complexe PPs van het volgende type:

- (40a) [[Zo ver mogelijk] [bij Marie] in de keel] stak Jan zijn vinger
 (40b) [[Enkele cm's] [bij Marie] boven het hoofd] hing een dikke spin
 (40c) De naald ging [[dwaars] [bij Marie] door de arm heen]
 (40d) Jan ging [[iets verder] [bij Marie] uit de buurt] staan

Als de prepositie *bij* in een zin als (40a) geanalyseerd wordt als het hoofd van deze complexe PP, dan kan de AP *zo ver mogelijk* alleen geanalyseerd worden als een linkertak-bepaling in een adjunct-positie binnen de PP waarvan *bij* het hoofd is. Zo'n interpretatie is echter niet erg plausibel omdat deze AP gewoonlijk niet als bepaling op kan treden van de locatieve prepositie *bij*. In feite kan de streng *zo ver mogelijk* alleen geïnterpreteerd worden als bepaling bij de constituent *in de keel*, die een richting aanduidt. De enige plausibele structuur van de complexe PP is één waarin het voorzetsel *in* het hoofd is van de hele PP. De constituenten *zo ver mogelijk* en *bij Marie* zijn in dat geval beide linkertak-bepalingen binnen deze PP. Dezelfde argumentatie is van toepassing op voorbeelden (40b-d).

Schematisch hebben we de volgende structuur:⁶

- (41) [PP [AP Zo ver mogelijk] [P' [PP bij Marie] [P' in de keel]]]

Evidentie voor het feit dat de AP niet als een bepaling bij de streng *bij Marie* moet worden gezien is de ongrammaticaliteit van het volgende extractiepatroon:

- (42) *Zo ver mogelijk bij Marie stak Jan zijn vinger in de keel*

In deze zin is de reeks *zo ver mogelijk bij Marie* vooropgeplaatst (getopicaliseerd) vanuit de complexe PP. Onder een analyse waarin *zo ver mogelijk* een bepaling van *bij Marie* is, zou men verwachten dat de bovengenoemde topicalisatie welgevormd is. De ongrammaticaliteit van (42) volgt echter direct uit structuur (41): verplaatsing van een niet-constituent is ongeoorloofd.

Merk nu ook op dat accentuatie-argument van Van der Lubbe (zie n.a.v. (32)) tot een verkeerde structurele analyse leidt. Of je in de voorbeelden (43) en (44) *bij Marie* nu wel of niet beaccentueert, het bovengenoemde selectie-argument en het AP-distributie-argument pleiten voor een analyse waarin de *bij*-phrase een linkertakbepaling is binnen de complexe PP.

- (43a) De vloeistof gleeed [pp bij Marie] [p' in de keel]]
 (43b) De vloeistof gleeed [pp bij MARIE] [p' in de keel]]
 (44a) [pp Zo ver mogelijk [bij Marie]] [p' in de keel]] stak Jo zijn vinger
 (44b) [pp Zo ver mogelijk [bij MARIE]] [p' in de keel]] stak Jo zijn vinger

De bovengenoemde argumenten lijken structuur (26d) voldoende te motiveren. In de complexe PP *bij Marie in de nek* is het voorzetsel *in* de kern van de PP en *bij Marie* een voorbepaling. De verwachting is dan ook dat andere voorbepalingen binnen PPs (zoals *diep in diep onder de grond*) zich hetzelfde gedragen ten aanzien van een aantal syntactische processen. Dit blijkt inderdaad het geval. Zoals reeds is aangevoerd in de vorige paragraaf kunnen syntactische processen als topicalisatie (zie (15b)) en extrapositie (zie (15c)) alleen werken op de hele streng *bij NP P' NP* (onder de "possessieve" interpretatie). Het bleek dat dergelijke processen niet louter werkzaam kunnen zijn op de substreng *P' NP* (d.w.z. de constituent P' bestaande uit het voorzetsel en zijn NP-complement) met achterlating van de *bij*-phrase. De voorbeelden in (45) en (46) tonen nu aan dat deze beperking op topicalisatie (zie (45)) en extrapositie (zie (46)) ook van toepassing is op strengs van het type *AP/NP P' NP* (zie ook Corver 1990a,b).

- (45a) Jan zei dat Marie *iets verder uit de buurt* woonde
 (45b) *Iets verder uit de buurt* zei Jan dat Marie woonde
 (45c) **Uit de buurt* zei Jan dat Marie *iets verder* — woonde

- (46a) Jan zei dat er een spin *enkele cm's boven mijn hoofd* hing
 (46b) Jan zei dat er een spin — hing *enkele cm's boven mijn hoofd*
 (46c) *Jan zei dat er een spin *enkele cm's* hing — *boven mijn hoofd*

Een andere overeenkomst tussen linkertak-bepalingen als *bij Marie* en *diep* betreft de mogelijkheid om de linkertak-constituent uit de PP te verwijderen. Net zoals de linkertak AP *hoe diep* in (47b), kan de *bij*-phrase verwijderd worden uit de complexe PP.

- (47a) *Hoe diep onder de grond* denk je dat het lijkt — lag
 (47b) *Hoe diep* denk je dat het lijkt [— onder de grond] lag
 (48a) *Bij wie onder het bed* heeft Jan zich bij ons thuis — verstopt?
 (48b) *Bij wie* heeft Jan zich bij ons thuis [— onder het bed] verstopt?

In de nu volgende paragraaf zal ik de extractiemogelijkheden vanuit de complexe PP die centraal staat in dit artikel nader onderzoeken.

3 Extractiegedrag

Een centrale gedachte binnen de Transformationeel Generatieve Theorie is dat verplaatsingsoperaties een lokaal karakter hebben. D.w.z., een constituent die door middel van een transformationele operatie verplaatst wordt, mag niet te ver van zijn oorspronkelijke extractiepositie komen te staan. Een zin als (49), waarin de bevragede constituent *welk boek* géxtraheerd is uit een indirecte vraagzin ingeleid door een vraagwoord, is ongrammaticaal omdat de verplaatsing aan vast lokaal is.

- (49) *Ik weet [CP *welk boek* [IP Jan vroeg [CP *wanneer* [IP zij — — gelezen had]]]]

Soms lijkt die lokaliteitsis (ogenschijnlijk) geschonden te worden:

- (50) Ik weet [CP *welk boek* [IP Jan zei [CP dat [IP zij — gelezen had]]]]

Op het eerste gezicht lijkt de verplaatsing van *welk boek* dezelfde afstand te overbruggen: vanuit de direct object-positie wordt *welk boek* naar een linksperifere landingpositie (d.w.z. [Spec,CP]) van de hogere zijn verplaatst. Er is echter een alternatieve, stapsgewijze route mogelijk naar de uiteindelijke landingpositie. Stel dat een vraagwoord altijd naar de meest dichtbijzijnde [Spec,CP] wordt verplaatst en dat in het geval van ogenschijnlijk lange verplaatsing zoals in (50) er sprake is van meerdere lokale stappen. Neem met andere woorden aan dat een vooropgeplaatste constituent de deelzin waarin hij is ingebed slechts kan verlaten via de ontsnapingspositie [Spec,CP]. Voor een zin als (50) houdt dat in dat vooropplaatsing van de bevragede constituent *welk boek* stapsgewijs via de [Spec,CP] van de zijn gaat. Schematisch:

- (51) Ik weet [CP *welk boek* [IP Jan zei [CP — dat [IP zij — gelezen had]]]]

Merk op deze ontsnapingspositie ("escape hatch") niet voorhanden is in (49). De bevragede constituent *welk boek* kan in die zin niet voldoen aan de lokaliteitsis door middel van stapsgewijze verplaatsing via de tussenzittende [Spec,CP], omdat deze ontsnapingspositie reeds gevuld is door *wanneer*.⁸

Extractie van een constituent blijkt ook gevoelig te zijn voor de grammatische functie van een bevatende woordgroep. Extractie uit een lijdend-voorzijn zoals in (50) blijkt te zijn toegestaan (zolang wordt voldaan aan de lokaliteitsis). Verplaatsing uit een bijwoordelijke zijn daarentegen levert een ongrammaticale zin op:

- (52) Ik weet [CP *welk boek* [IP Jan in slaap viel [nadat hij — gelezen had]]]]

Kortom, constituenten waarvoor het werkwoord gesubcategoriseerd is (bv. direct object-CPs) vormen geen blokkade voor extractie, adjuncten (d.w.z. bijwoordelijke bepalingen) daarentegen wel. Dergelijke syntactische domeinen die immuun zijn voor ontsnapingen worden in de transformationeel-generatieve literatuur wel aangeduid met "eilanden" (zie Ross 1967).

Hoe gedragen PP's zich nu ten aanzien van extractie, en in het bijzonder de complexe PP bij NP P^o NP die in dit artikel centraal staat? Zoals uitvoerig besproken in Van Riemsdijk (1978), is extractie uit PP's vaak uitgesloten in het Nederlands. Dit blijkt onder meer uit de ongrammaticaliteit van de volgende zinnen:

- (53a) **Welk hert* moest Jan toen [PP op —] schieten?
 (53b) **In welk weefsel* is het vuil [PP tot —] doorgedrongen?

Deze voorbeelden laten zien dat het complement waarvoor het voorzetsel gesubcategoriseerd is niet toegankelijk is voor verplaatsing. Het voorzetsel kan niet achtergelaten (ook wel aangeduid met "gestrand") worden. Een uitzondering op de niet-extractbaarheid van complementen uit PP's vormen de zogenaamde R-pronomen (bv. *waar*, *er*, etc.). Deze woordjes vervangen binnen een PP een niet-R-pronomen en komen ter linkerzijde van het voorzetsel te staan (zie Van Riemsdijk 1978). Deze conversie wordt geïllustreerd in (55):

- (55a) op wat _____ waar op
 (55b) op het _____ er op

Met Van Riemsdijk (1978) neem ik aan dat deze conversie in feite een PP-interne verplaatsing is van het pronomen naar een landingpositie links-perifeer binnen de PP. Deze landingpositie kan preciezer aangeduid worden met [Spec,PP], d.w.z. de syntactische positie binnen de woordgroep die onmiddellijk bevat is in PP en zuster is van P'. De sekventie *er op* heeft dus de volgende representatie nadat PP-interne verplaatsing van het pronomen heeft plaatsgevonden:

- (54a) *Waar* moest Jan toen [PP — op] schieten?
 (54b) Jan moest *er* toen [PP — op] schieten

Een centrale gedachte is nu dat een constituent een PP kan verlaten, indien de betreffende constituent in de linkerperiferie van de PP kan komen te staan. Zoals [Spec,CP] als ontsnapingsluik fungeert voor verplaatsingen uit zinnen (CPs), zo fungeert [Spec,PP] als ontsnapingsluik voor R-pronomen (zie Van Riemsdijk 1978).

- (56) [PP *er* [P' op —]]

Een centrale gedachte is nu dat een constituent een PP kan verlaten, indien de betreffende constituent in de linkerperiferie van de PP kan komen te staan. Zoals [Spec,CP] als ontsnapingsluik fungeert voor verplaatsingen uit zinnen (CPs), zo fungeert [Spec,PP] als ontsnapingsluik voor R-pronomen (zie Van Riemsdijk 1978).

- (57a) *Waar* moest Jan toen [PP — [P' op —]] schieten?
 (57b) Jan moest *er* toen [PP — [P' op —]] schieten

Merk op dat de [Spec,PP]-positie slechts toegankelijk is voor R-pronomen. NP-complementen (zoals *welk hert* in (53a)) en PP-complementen (zoals *in welk weefsel* in (53b)) kunnen niet in deze landingpositie komen te staan. Verplaatsing uit de PP moet dus direct vanuit de complementpositie plaatsvinden. Getuige de ongrammaticaliteit van de zinnen in (53) is een dergelijke verplaatsingsstap te groot.

Extractie van het R-pronomen uit een PP is echter niet altijd mogelijk. De bovengenoemde extractie-asymmetrie tussen adjuncten en complementen vinden we terug bij PP's. Adjunct-PP's, in tegenstelling tot PP's waarvoor het werkwoord gesubcategoriseerd is (d.w.z. voorzetselvoorzetsel), blijken vaak een blokkade te vormen voor verplaatsing van het R-pronomen:

- (58a) **Waar* viel hij [PP — na] flauw?
 (58b) *?*Waar* viel Jan [PP — achter] flauw?

Laten we ons nu richten op het extractiegedrag van R-pronomen die deel uitmaken van de complexe PP (*bij NP P° NP*) die centraal staat in dit artikel. Zoals verwacht, is het mogelijk om het R-pronominale complement van het hoofd van de complexe PP te extraheren:

- (59a) De naald ging [dwaars bij Marie door de arm heen]
 (59b) [*Er* dwars bij Marie – doorheen] ging de naald
 (59c) De naald ging *er* toen [– dwars bij Marie – doorheen]
Waar ging de naald toen [– dwars bij Marie – doorheen]?

In voorbeeld (59b) staat de complexe PP in zijn geheel in de eerste positie van de zin (d.w.z. in [Spec,CP]). Het voorbeeld laat zien dat het R-pronomen *er* in de linkerperiferie van de PP kan komen te staan. (59b,c) laten zien R-pronomen kan ontsnappen uit de PP.

Merkt nu op dat extractie van het R-pronomen eveneens mogelijk is als het pronomen uit de *bij*-phrase afkomstig is:

- (60a) Jan heeft *er* toen zijn duim [PP zo ver mogelijk [PP – bij] in de keel] gestoken
 (60b) Ik heb Jan *er* toen [PP zo ver mogelijk [PP – bij] uit de buurt] proberen te houden
 (60c) *Waar* denk je dat Jan [PP dicht [PP – bij] in de buurt] heeft gevonden?
 (60d) Het meisje *waar* Jan zich bij ons thuis [PP [PP – bij] onder het bed] heeft verstopt heet Marie

Het opmerkelijke van deze extractie is dat het R-pronomen in feite uit twee PPs wordt verwijderd, de ingebedde PP en de bevattende PP-complement. Het R-pronomen wordt dus geëxtraheerd vanuit een diep ingebedde positie. De aanwezigheid van de APs (*zo ver mogelijk, dicht*) in (60a,b,c.), die als linkerak-adjunct fungeren binnen het PP-complement, toont aan dat het R-pronomen daadwerkelijk verwijderd is uit een *bij*-phrase die bevat is een grotere prepositionele woordgroep. Het is dus niet mogelijk om in deze gevallen de *bij*-phrase als een bepaling binnen VP i.p.v. binnen PP te interpreteren. Een ander argument ter ondersteuning van de stelling dat het R-pronomen daadwerkelijk uit zo'n diep ingebedde PP kan ontsnappen is gebaseerd op het volgende coördinatiefeit:

- (61) Het meisje *waar* de baby [en [ti bij] op schoot] en [ti bij] in de nek] heeft gezeten heet Marietje

In deze zin heeft “across-the-board”-verplaatsing plaatsgevonden van het R-pronomen vanuit twee gecoördineerde PPs. In beide conjuncten is het R-pronomen verwijderd uit de *bij*-PP, die als een bepaling fungeert binnen de PP-conjuncten. De coördinatie geeft aan dat de twee complexe PPs syntactische eenheden zijn (alleen constituenten kunnen immers gecoördineerd worden).

Als we, zoals hierboven, aannemen dat het R-pronomen een bevattende PP is, dan

zinnen als in (60) afgeleid worden via stapsgewijze verplaatsing van het R-pronomen, d.w.z. een lokale [Spec,PP]-naar-[Spec,PP]-verplaatsing. Schematisch:

- (62) [*er* [PP [Spec –] zo ver mogelijk [P° [– bij –] in de buurt]]]

De volgende zinnen laten zien dat zo'n stapsgewijze [Spec,PP]-naar-[Spec,PP]-verplaatsing mogelijk is:

- (63a) [Zo ver mogelijk [*er* bij –] in de keel] stak Jan zijn duim
 (63b) [*Er* zo ver mogelijk [– bij –] in de keel] stak Jan zijn duim
 (64a) [Zo ver mogelijk [*er* bij –] uit de buurt] heb ik Jan toen proberen te houden
 (64b) [*Er* zo ver mogelijk [– bij –] uit de buurt] heb ik Jan toen proberen te houden

In deze zinnen staat de complexe PP in de [Spec,CP]-positie, zodat het duidelijk is dat het R-pronomen zich binnen de complexe PP bevindt. In de a-zinnen staat het R-pronomen in de [Spec,PP]-positie van de *bij*-phrase. In de b-zinnen is het R-pronomen verwijderd uit de bepalende PP en is het verplaatst naar de linkerperiferie [Spec,PP]-positie van de bevattende PP. Dat het R-pronomen de bepalende PP heeft verlaten blijkt uit het feit dat de AP *zo ver mogelijk*, die een bepaling is binnen het bevattende PP-complement, tussen het verplaatste R-pronomen en het voorzetsel *bij* inslaat.

Concluderend kan gesteld worden dat stapsgewijze verplaatsing van de ene [Spec,PP] naar de andere [Spec,PP] mogelijk is. Op deze manier blijft verplaatsing van het R-pronomen een lokaal proces.

Een opmerkelijke eigenschap van de R-extracties in (60) is dat het R-pronomen verwijderd wordt uit een adjunct-PP. De *bij*-phrase fungeert immers als een bepaling binnen de complexe PP. In deze context dient echter opgemerkt te worden dat het vaker voorkomt dat adjunct-PPs geen eilanden vormen voor extractie van R-pronomen. Vergelijk daartoe de volgende voorbeelden:

- (65a) *Waar* werd Jan [PP – door] gewekt?
 (65b) Het bed *waar* hij [PP – in] sliep was gemaakt van espehout
 (65c) Het meisje *waar* Jan die nacht [PP – bij] geslapen had werd later zijn vrouw

Dit betekent dat er geen strikte scheiding lijkt te bestaan tussen PP-complementen (voorzetselvoorwerpen) en P-adjuncten (bijwoordelijke bepalingen) ten aanzien van R-extractie (zie Van Riemsdijk 1978). Ofschoon de vraag blijft waarom in sommige gevallen P-adjuncten extractie niet blokkeren, geven de zinnen in (65) aan dat *er*-extractie uit de *bij*-phrase in (60) niet onmiddellijk maar wordt aanvaard.

Noten

1. Opmerkelijk genoeg wordt dit type voorzetselgroep niet besproken in deel twee "de woordgroep" van de Algemene Nederlandse Spraakkunst (1984).

2. In relatiefzinnen blijkt het niet mogelijk te zijn om de bevatende complement-PP mee te verplaatsen (het zogenaamde "pied piping effect" (zie Ross 1967):

- (i) *De vrouw bij wie uit de buurt Jan – is gebleven heet Marie

Dit verschil in pied piping tussen relatiefconstructies enerzijds en vraagzin-constructies anderzijds vinden we ook terug bij andere bepalingen binnen PP. Vergelijk bijvoorbeeld de vraagzin-constructies in (ii) met de relatiefconstructies in (iii). Pied piping blijkt mogelijk te zijn in het eerste type constructie, maar niet in het laatste type. Op het moment heb ik geen verklaring voor deze asymmetrie.

- (iia) *Hoewel meter onder de grond denk je dat het lijkt – ligt?*
(iib) *Hoewel meter denk je dat het lijkt [– onder de grond] ligt?*

(iiaa) *Ondanks de drie meter die onder de grond het lijkt – lag werd het toch ontdekt
(iibb) Ondanks de drie meter die het lijkt [– onder de grond] lag werd het toch ontdekt

3. [Spec,C] staat voor de specificeerder van de categorie CP. De notie "specificeerder" is een relationele notie en verwijst naar een structurele positie binnen de hiërarchische structuur van een maximale woordgroep, en wel naar de positie die omiddelbaar bevat is in de maximale woordgroep XP (bv. NP, PP, CP, etc.) en zuster is van de categorie X' (bv. N', P', C', etc.). Het begrip "complement", dat ook voor zal komen in dit artikel, duidt de zusterpositie aan van het hoofd (X⁰) van de woordgroep. Deze positie wordt gevuld door constituenten waarvoor het hoofd gesubcategoriseerd is. Wat betreft de structurele positie van adjuncten neem ik aan dat deze aan het X'-niveau zijn aangehecht.

CP is de maximale woordgroep waarvan de categorie C (omplementeerder) de kern is. In Nederlandse bijzinnen wordt C gevuld door voegwoord zoals *dat*, *of*, etc.; in hoofdzinnen staat het finiete werkwoord in deze positie. Voor uitgebreidere bespreking van de bovengenoemde begrippen, verwijst ik naar Jan Model (1991).

4. Er lijkt nog een derde lezing te zijn: (iii) "Jan heeft zich onder het bed verstopt, en wel bij Marie, die reeds onder het bed lag".

5. Bij-phrases kunnen ook als bepaling voorkomen bij intransitieve preposities:

- (ia) [Bij Marie boven] woont Jan
(ib) [Bij Marie tegenover] staat een prachtig pand

Ook in deze gevallen dient de bij-phrase als een voorbepaling geïnterpreteerd te worden. Zin (ib) betekent immers niet dat Jan bij Marie woont - heiligen men zou verwachten als bij het hoofd was van het PP-complement - maar dat hij tegenover haar woont. In overeenstemming met het optionele karakter van bepalingen, kan de bij-phrase zonder enige moeite weggelaten worden: *Jan woont boven en Tegenover staat een prachtig pand*.

6. Hetzelfde argument kan worden gegeven voor de sekwentie bij NP P^o, waarbij P^o een intrinsitief voorzetsel is. Zoals het volgende voorbeeld laat zien, kan het intransitieve voorzetsel vergezeld gaan van de bepaling pal:

- (i) [Pal bij Marie tegenover] staan twee enorme flats

Pal kan niet geïnterpreteerd worden als een bepaling van bij Marie:

- (iia) Jan stond bij Marie/* pal bij Marie
(iib) Mijn auto staat nog bij Marie/* pal bij Marie

Zoals verwacht, kan de bij-phrase in (i) zonder probleem weggelaten worden:

- (iii) [Pal tegenover] staan twee enorme flats

7. De nadruk ligt in paragraaf 4 op een beschrijving van de extractiemogelijkheden. In Corver (1990) wordt binnen het kader van de Regeer- en Bindtheorie (zie Chomsky 1981, 1986) een verklaring gegeven van de extractiefactoren in termen van de Subjacentieconditie en het Empty Category Principle.

8. Men zou natuurlijk de volgende afleiding kunnen voorstellen: Eerst wordt het direct object *wiek boek* via de diepst ingebedde [Spec,CP] stapsgewijs naar de [Spec,CP] van de bevatende bijzin verplaatst. Vervolgens wordt *wanneer* naar de [Spec,CP]-positie van de diepst ingebedde bijzin verplaatst. Het lokale karakter van verplaatsing blijft daarmee behouden. In het verleden werd een dergelijke afleiding van een zin uitgesloten door de zogenaamde Strikte Cyclus Conditie. In informele termen stelt dit principe dat een transformationele regel niet meer kan opereren in een kleiner syntactisch toepassingsdomein A nadat er in de derivatie een transformationele regel werkzaam is geweest in een groter syntactisch toepassingsdomein B dat A bevat. De hierboven genoemde alternatieve derivatie voor (49) wordt nu uitgesloten omdat er aan het einde een transformationele werkzaam is in een kleiner syntactisch toepassingsdomein (namelijk de diepst ingebedde bijzin), nadat er in een eerder stadium een transformatie heeft gewerkt binnen een groter toepassingsdomein, te weten de hogere (d.w.z. bevatende) deelzin. Uit onderzoek is gebleken dat deze conditie afleidbaar is uit algemenere principes van de zogenaamde Sporentheorie. Wat van belang is voor dit artikel is dat de [Spec,CP] slechts eenmaal gevuld kan worden door een verplaatste constituent tijdens de derivatie.

9. Als het mogelijk is om een R-pronomen uit de complexe PP *er bij P NP* te verwijderen door middel van stapsgewijze verplaatsing via [Spec,PP], dan rijst de vraag of een dergelijke stapsgewijze verplaatsing ook mogelijk is uit complexe PPs van het type [pp P [pp er P]], d.w.z. een PP die bestaat uit een voorzetsel dat gesubcategoriseerd is voor een PP-complement. Op grond van voorbeeld (i), opgemerkt in Van Riemsdijk (1978), zou men kunnen concluderen dat dergelijke syntactische contexten R-extractie altijd blokkeren:

- (i) *Waar dateert deze cognac [van [– voor]]?*

Dit voorbeeld lijkt echter om onafhankelijke redenen ongrammaticaal te zijn: R-extractie uit een temporele PP is niet toegestaan. Dit geldt niet alleen voor complexe PPs zoals in (i), maar ook voor simpele PPs. Vergelijk daartoe voorbeeld (ii):

- (iia) Dit boek dateert [uit die periode]
(iib) **Waar dateert dit boek [– uit]]?*

Soms blijkt R-extractie uit het PP-complement van een voorzetsel een redelijk resultaat op te leveren.

- (iiaa) ?De koffie *waar* deze room [voor [– in]] bedoeld is komt uit Chili
(iibb) ?Het weefsel *waar* het vuilt [tot [– in]] doorgedrongen was, moest verwijderd worden

Er blijkt enige variatie te zijn tussen sprekers van het Nederlands in de beoordeling van deze zinnen. Wanneer de zinnen in (iia) echter geconstrueerd worden met gevallen van NP-relativisatie vanuit de complexe PP, dan is er een duidelijk verschil in acceptabiliteit voelbaar:

- (v) *waar*... [pp – voor [pp – in –]] bedoeld is ...

↑ [] [] [] []

- (iia) *De man *wiens koffie* deze room [voor [in –]] bedoeld, is komt uit Chili
(iib) *De man *wiens huidweefsel* het vuilt [tot [in –]] doorgedrongen was, moest geopereerd worden